

Pragan: Kafkaren prozesu gorriak

Joxe Azurmendi

*«Egunotan berriz ere idazle zenbaiten
prozesuak eta kondenak izan dira Pragan»*

Banuen nik adiskide bat Pragan: errusoak sartu zirenean, gartzelara eramán zuten eta torturatu egin zuten, paparrean Txekoslovakiaiko banderatu bat zeramalako. Afizioz idazlea zen eta bestela Estatuaren enplegatua. Gero libre utzi zuten, aste pare baten buruan. Baina bere lana galdu egin zuen, ez bait dago ondo, tropa salbatzaileak heldu zirenean holako probokazioa egin ziena, paparrean banderatu nazionala jarrita kalean ibiliaz, eta salbatzaileek presondegian eduki zutena garbi ez bait dago, ez, ez dago ondo halakoa Estatuaren enplegatu izatea.

Urte gorriak, hurrengoak. Etxean egoten zen, Praga zaharrean. Emaztea gartzelan oraindik. Eramaten zizkioten lanak egiten zituen. Bazuen nahikoa lan, lanik izateko, agian markatua bait zegoen, gartzelan egona zelako. Beti ere sospetxosoa zen apika, zerbaitegatik bota zuten lanetik. Eta haren lagunak beldur ziren hari laguntzeko. Denbora honetan egiazko mixeria pasa zuen. Beti beldurrez zegoen. Poliziak sarri egiten zion bisita.

Urteak pasa dira eta aspaldian ez dut nire lagunaren berririk. Berriz ere enplegatua da, bere bizitza egiten du, golf jokatzen du, ez du idazten. Bigarren emaztea hartu zuenean, ikusi nuen azkeneko aldiz. Bere bizitza gogorra kontatu zidan aurre-

ko urteetan. Nola hasi zen gero han eta hemen gauzatxoak egiten, geroago nola hasi zen piska bat irabazten, mendebaletik eskuratzen zituen aldizkari eta foto pornografikoak salduz enplegatu, bere lehenagoko lankideei, eta nola azkenean berriro lehengo lantokian hartu zuten, adiskideoi eskerrak.

Hori bai, kontuz ibili beharra zeukan. Tontokeriak egiten ez zeukan ibiltzerik, bestela akabo. Lehenagoko historio dena atariko zioten edozein egunetan.

Ez zioten egin pendiente zeukan judizioa eta gustora zegoen, berriz herritar normal bat zen, ez markatua, ez sospetxosoa, eta bizi egin nahi zuen. Bizi. Espetxea eta urte beltz haiek ahaztu.

Beste hainbat idazle gogoratu genuen. Haien biziera tristea kontatzen zidan. Oraindik ere egin nahi zuten eta ezin zuten borroka. Desesperazioa. Bakardadea. Nola desegin ziren familiak. Nola atera zituzten Pragatik eta baso aldeko herrisketatik sakanatu. Jirik gasolindegi batetan lan egiten zuen, Praga inguruan, eta idazten jarraitzen zuen. Nahikoa suerte izan zuen, bai. Otta itzultzaile bezala ari zen, argitaletxe batentzat. Nobela merkeak. Sveto zemento fabrika baten komedorean. Bai, oraindik teatroaz arduratuz jarraitzen zuen eta ideia interesgarriak zeuzkan, bai... Baina «hau luzarorako dago eta horrela ez dago bizitzerik». Beti bijilatua —esaten zidan—, mehatxatua, axatuak, gogait eraginak, eta edozein egunetan edozein huskeriagatik berriro zuloan. Eta anekdota zirraragarriak erasten zituen. Noiz arte jarraituko ote duen egoera honek? «Ez jakin. Errusoek esango dute». «Alferrik da errebolatzea. Ezer egiterik ez dago». Eta behin eta berriro: «ez dauka sentidorik».

Nire adiskidea sekula ez zen heroi bat izan. Inbasio tropak Pragan sartu zirenean, mundu guzia bezala, bera eta emaztea ere paparrean banderatxo banarekin atera ziren kalera. Hori zen dena. Gero gartzela. Spray botatzen zioten begietara eta ikaragarri erretzen zuen. Pilaka zeuden gela bakoitzean, ikaragarri jende, ezin etzan ere. Egunero ekartzen eta eramaten zuten jende berria. Bera libre utzi zuten. Eta orain bizi egin nahi zuen.

Nik ez nekien zer esan. Zer esan behar nion? Bizi egin nahi zuen eta bizitezko eskubide oso-osea zeukan.

Askotan kontatu dut historio hau Euskal Herrian, hemengo lagunei. Eta ez zidatela entzuten, edo sinesten, edo ez ziotela inportantziarik ematen, egin dit beti inpresioa. Ez da heroi baten historia, etsi zuen batena da. Bere beldurrarekin xantajea egin zioten batena.

Hain arazo estrainoa da, euskaldunentzat, Praga urrutikoan, poliziaren bijilantziak, Estatuaren guziahalmenak, beldurrak, mi-xeriak, bakardadeak, lan piska bat erregutzen leihatilaz leihatila eskale ibili beharrak, humilatu eta hautsi eta barrutik hustu duen gizonaren kasua, idealik gabe eta adiskide gabe, normal-tasun anonimoenaren espazio txiki batetan errefuxiatu dena bere emaztearekin, bizi egin nahita?

Nik Pragako Udaberri hartan ezagutu nuen. Ilusioz eta fa-rrez beteta. Poza zerion eta seguru zegoen Txekoslovakia las-ter bide berri bat argituko ziola munduari. Orduan bere entu-siasmoa kontajiatu zigun. Festa bat zen gizon hura. Oso beste gizona zen oraingoa. Pentsatu, lehen bezalatsu pentsatzen zuen. Baina nekatuegi zegoen. Ez zuen nahi konplikaziorik, bizi egin nahi zuen. «Ez dauka sentidorik».

Nik ez dut balic heroismorik inori eskatezko. Triste nen-goen. Baina ni, behialako lankideentzat mendebaletik pornogra-fia lortuz errehabilitatu ahal izan duen gizona juzkatzeko, ez naiz kapaz sentitzen. Komunista izana. Aita nazien kontra erre-sistentzian galdua. Ez zen txaketero natura bat, ez. Kemenez eta planez beteta ezagutu nuen, sozialismo gizatiar bat nola erai-ki. Ideiaz beteta. Benetan sinesten zuen libertatean. Irribarre triste batekin kontaktzen zuen orain, ez dakit konprentzio piska bat erregutuz, bere mixeria. Ezer barkatu gabe kontaktzen zuen noraino makurtu eta humilatu zen. Umekeriak, askotan. Egin behar izan zuen dena, berriro gizon bat izateko: lanbide bate-kin, kolega batzuekin, horario batekin etxetik lanera eta gabean etxera ibiltzeko, madarikatu izu bat izan gabe, zuloan desespe-ratuta. Asko kosta zitazion konsegitzea eta orain ze zuen nahi berriro galdu, gizon normal bat izatea.

Historio hau neuk ezagutua da.

* * *

Denborarekin Estatuak aldatu egiten dira. Diktaturak demo-krazia bihurtzen dira. Tanke azpian zimeltzen da udaberri poli-tikoa. Stalinismoa hil egiten da eta berpiztu egiten da. «Ni ale-manekin hemen nengoen, gero beti hemen egon naiz eta zure ondoren ere hemen jarraituko dut», erantzun omen zion nire adiskideari maltratzen zuen gartzelazainak, protestatu nahi izan zuenean.

Jendea, kanbio bakoitzaren ondoren, saguak bezala ateratzen da zulo guzietatik eta bakoitza bere negoziotxoaren bila has-

ten da. Betidaniko faxista zaharra bat-batean betidaniko demokrata bilakatzen zaigu: eta demokrazia zer den, lezioak ematen hasten zaigu. Franciscori orain «Patxi» deritza. PSOE beti aberzalea izan da.

Borrokariak borrokan jarraitzen du. Beti goxo-goxo bizi izan denak berriz ere laster egiten du habia, edo besteren batek utzi duen habian akomodatzten da. Nahi haina kanbio eginda ere munduan, «irabazleen arraza» ez da berehala kastatuko. Berez sortzen da.

Baina zenbat jende, gure lagunak, ilusioz beterik eta sakrifizioz kargaturik ibili ondoren makina bat urte, etsi eta —«ez dauka sentidorik»— Estatuaren eta situazioaren adarren batetan kokatzen ari dena! Nekatua, abaildua...

Nire lagunak ondotxo daki, torturak ez direla akabatu, zapalketak berdin-berdin jarraitzen duela, okupazio indarrak dardela aberrian —inbasio tropak—, sozialismo gizatiar baten erakuntza-lanerako inoiz baino premia gehiago dagoela. Saiatu beharra dagoela. Jakin bai, badaki. Baina bizi egin nahi du. Eta behinola borrokatzen zuen Estatuaren barruan, bake berriaren epelean, bere bizitza egiten du isil-isilik. Ez du idazten: interes eta hobby berriak desarroilatu ditu, golf, zinema zaharra, teatroa, emazteari laguntzen dio Erdi Aroko literaturaren investigazioetan. Lagunarte seguruan sentitzen denean bere oposizio gogorra errejimenari erakusten du. Eta goizero-goizero bere enplegatu lanetara joaten da, zortzi ordu egoten da, etxera itzultzen da, bizitzen hasten da eguna ilundu arte, emaztearekin oheratzen eta jaikitzen da, hiritar bat da, ez markatua, ez sospetxosoa, ez da bizi dardaraz. Bakarrik noizean behin albisteak entzuten du nondibait, halako atxeman dutela, behialako adiskidea, Pragan dagoela preso, eta egun batzuk ikaraz egoten da, baina ez da ezer pasatzen. Bere lana zintzo egiten du eta ez da behar ez duen arazoetan malmetitzen.

Egunotan berriz ere idazle zenbaiten prozesuak eta kondanak izan dira Pragan. Errejimen batzuetan idazleen prozesuak gobernatzearen parte organiko dira. Izenak begiratzean banekien, ez zela agertuko nire adiskidearena. Ez, ez zen ageri. Poztu egin naiz. Beharbada tristatu da egin naizena.

Aspaldian ez dakit adiskidearen berri. Baina egunotan, esperantzatik desertatu zuen adiskidea ezin nuen burutik kendu. Eta badakit bera ere nitaz sarri oroitu dela, Pragan berriz ere idazleak prozesatzen zituzten artean, eta isil-isilik nirekin hitz egiten zuela, inoiz galdetu ez diodanari erantzunez.

Karlen Zubian ikusten dut pasatzen bere bake tormentatua-
rekin, bizi egin nahi zuena, torturatzailen Estatuarekin kontzi-
liatzeko arima partitu zuena. Ez bera da eta ez beste bat. Be-
giek ikusten dioten guzia ez ikusiz doa munduan, ahantzi nahita,
bizi nahita, sentidorik ez daukalako sentidoa duen gauza baka-
rrak: esperantzak.

J. A.